

Szabó Előd. Fotó: Füle Tamás | parokia.hu

„Jézus Krisztus tegnap, ma
és mindörökké ugyanaz”
Zsid 13,8

Egyházunk 20. századi történelmében megfigyelhető, hogy a nagyobb megrázkódások,¹ mint például a két világháborút, az 1948-as fordulatot vagy az 1956-os forradalmat az egyház részéről megújulás iránti törekvés követte. Ennek lenyomatát különböző konferenciákon vagy kisebb összejöveteleken elfogadott nyilatkozatok, memorandumok, megújulási tervek rögzítették.² Meggyőződésem, hogy azok az

Szabó Előd

KRISZTUS AZ ÁLLANDÓ*

1 Jelenlegi egyházi életünk ismét egy olyan megrázkódítás után él, amelyben szükséges a megújulás irányait felvázolni. Miért is gondolkodtak a szervezők azon, hogy szükség van erre a konferenciára? Azért, mert baj van! A Magyarországi Református Egyház látható formájában a bomlás és szétesés jeleit mutatja. Ezt ugyan igyekszünk sokféle formában takargatni, rejteni, mint amit szégyellnünk kell, de mindaddig nem tudunk továbblépni, amíg nem mondjuk ki nyíltan, hogy baj van, és nem nevezzük nevén azt, hogy hol vannak a nyomorúságaink. Egyszer egy gyülekezeti tagunk úgy fogalmazta meg, hogy amikor nem vagyunk tisztában a saját helyzetünkkel, akkor nem helyes az önképünk, vagyis „önképtelenek vagyunk”. (Dr. Kálmán Attila volt zsinati világi elnök mondta ezeket a szavakat egy presbiteri bibliaóra alkalmával Tatán.)

2 Az általam végigolvasott dokumentumok az I. világháború nyomán létrejött Országos Református Tanács programja; a trianoni békeszerződést követő megrázkódítás után létrejött Péceli Kör és az ahhoz kapcsolódó programok; Ravasz László 1945. februári íghirdetése és az ő 1956-os Memoranduma; az 1955-ös hitvalló nyilatkozat; végül pedig az 1956-os forradalmat követő Megújulási Mozgalom alapvetése és részletes programja. A dokumentumok elolvasása abba az irányba terelt, hogy egyházunk jelen állapotára a leginkább valós válaszokat az 1956–57-es években megvalósuló Megújulási Mozgalom adja, de a többi program is egyértelmű vonalakat rajzol ki. Az Országos Református Tanács programjának

* Előadásként elhangzott a Ráday Házban megrendezett „Megújulás konferencia” keretében 2025. január 29-én.

irányvonalak, amelyek az egyház történetében az elmúlt kicsit több mint 100 évben megjelentek, és Isten igéjének a fényében kerültek megfogalmazásra, azok alkalmasak arra, hogy a jelenben is irányt mutassanak. Azt mindenképpen fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy az elolvasott egyháztörténeti dokumentumokból történő válogatás személyes szempontok szerint történt, vagyis ha más olvasná ezeket az iratokat, akkor más hangsúlyok kerülnének elénk. Ezzel a töredékességgel együtt olvassák tanulmányomat!

Bűnvallás

Minden olyan esetben, amikor a megújulás kérdésén gondolkodunk, akkor ez lehet csak az első lépés, és csak ez lehet az utolsó lépés is.³ Látjuk, hogy melyek azok a nyomorúságok, amelyekkel küzdünk. Ezeket a nyomorúságjeleket látták a 20. század során református eleink is. A Megújulási Mozgalom programjában leírták, hogy „a Sátánnak az elmúlt években az volt a módszere, hogy lekicsinyelte az üdvösség kérdését és meg hasonlást igyekezett támasztani köztünk. Ahol ez sikerült, ott fölényesen győzött.”⁴ Nekünk is meg kell vallanunk, hogy a Sátán győzelmet aratott felettünk, amikor testvérietlen módon gondolkoztunk egymásról, amikor a negatív indulataink határoztak meg minket, amikor mindent, de mindent rossznak láttunk az egyházban. Kicsit olyan érzésünk volt, mint amikor a II. világháború borzalmaiban szétlőttek a fővárost, még a Kálvin téri templom is sem maradt egyetlen ép ablak sem, és az átfújó hideg szélben csak a bibliai alapon álló igehirdetés tudott segíteni. 1945. február 12-én Ravasz László a következőket mondta: „Van menekvés, ha a Léleknek vetünk. [...] Ennek első lépése a bűnbánat. [...] Ha ez a nemzedék továbbra is csak mást vádol, mást okol és nem mer odaállni bátor bűnvallással, magára venni a felelősséget, megújulás nem következik el. [...] A második dolog még fontosabb: a Léleknek az vet, aki utat enged a Léleknek, az Isten újjáteremtő Szentlelkének, s magát eszközül adja erre. Ez a második: az engedelmisség.”⁵ Bűnbánattal és engedelmisséggel lehet Istennek a megújító erejét elérni. Ehhez pedig arra az alázatra is szükség van, hogy elfogadjuk, hogy a mi Urunk megítéli mindazt, amit tettünk. Ennek a megítélésnek pedig egyértelmű jeleit adja. A Megújulási Mozgalom programadói szerint „néhány esetben Isten megengedő

főbb pontjai például így néztek ki: Egyházpolitikai reformok, Egyház és állam szétválasztása, Szabad egyház szabad államban, Egyházalkotmányi reformok, Új zsinat új választás alapján, Általános tisztújítás, Lelkesi díjlevelek rendezése, Belső egyházi reformok, Teológiai tudományos képzés, Gyakorlati lelkésznevelés reformja, Lelkeszok továbbképzése, Gyülekezeti munkások képzése. (LENDVAI L. Ferenc [szerk.]: *A magyar protestantizmus. 1918-1948. Tanulmányok*, Budapest, Kossuth, 1987, 32–33.)

- 3 „Megáll az Istennek erős fundamentuma, melynek pecsétje ez: Ismeri az Úr az övéit: Álljon el a hamisságtól minden, aki Krisztus nevét vallja” (2Tim 2,19). Az 1955-ös Hitvalló Nyilatkozat záró igéje. LADÁNYI Sándor (szerk.): *Adalékok a Magyarországi Református Egyházban az 1956-1957-es esztendőben történetekhez. Dokumentumok a Református Megújulási Mozgalom és az Országos Intézközöttség tevékenysége, valamint a megtorlások történetéből*, Budapest, Kálvin Kiadó, 2006, 105.
- 4 *A Magyar Református Egyház útja! (A Református Megújulási Mozgalom Programja)*, Gépelt kézirat, 8. (Az akkor illegális sokszorosítás munkáját végezte Szabó Lajos segédlelkész 1957-58-ban. A kézirat édesapám hagyatékában maradt fenn több példányban.)
- 5 RAVASZ László: *Emlékezéseim*, Budapest, Református Egyház Zsinati Irodájának Sajtóosztálya, 1992, 308.

akarataból következik, hogy a rosszat és a gonoszt is felhasználja gyermekei megalázására, büntetésére és nevelésére; de ebből semmi esetre sem szabad azt következtetni, hogy ezzel Isten a rosszat jóvá és a gonoszsgot követendővé tette. Ha tehát Isten egy népet összetör, annak bűnbánatot kell tartania és meg kell térnie, de nem kötelessége hálálkodni az ostornak és csókolgatni a bálvány kezét.”⁶ Ezt támasztja alá egy másik idézet is: „Azt a tételt, hogy Krisztus a világ Ura, nem lehet úgy értelmezni, hogy Ő minden világi tényezővel, sőt Krisztus ellenes tényezővel feltétlen együttműködésre hívja övét”.⁷ Tudjuk, amit Ravasz László is megfogalmazott, hogy „a bűnbánat [...] nincsen időhöz kötve, éppúgy, mint ahogyan az emberi gyarlóság sincs személyhez kötve...”⁸ Nem mondhatjuk, hogy mi bárkinél különbek lennénk, vagy fordítva, nálunk bárki is bűnösebb lenne. Isten előtt csak azt mondhatjuk ki, amit a Megújulási Mozgalom tagjai is a program legvégén, a záró bekezdésben, mintegy összegzésként adtak közre: „Mindnyájan vétkesek és részesek vagyunk egyházunk mostani elesett állapotában. Gyávák voltunk s még a megmaradt lehetőségeinkkel sem éltünk igazán az Isten gyermekeinek szabadságával. Hirdettük, de életünkkel nem példáztuk Urunk parancsát: »Valaki meg akarja tartani az ő életét, elveszíti azt, valaki pedig elveszti az ő életét énértem és az evangéliumért, megtalálja azt«. (Márk 8.35)”⁹

Krisztus, Krisztus, Krisztus

Az első lépés tehát mindig, mindenhol az, hogy bűnbánattal állunk meg Isten előtt, ugyanakkor ezzel a mozdulattal az egyház Ura felé fordulunk. Az Apostolok Cselekedeteiről írott könyv 11. részének 26. versében olvashatjuk, hogy az Antiókhiaiban élő tanítványokat nevezték először keresztyéneknek, vagyis „krisztusozónak”. Feltételezem, hogy annyiszor beszéltek róla, hogy ez a gúnynev ragadt rájuk. Mi pedig vállaljuk azt, hogy így hívjanak minket, mert ez a hitünk központja. A 16. századi egyik dunántúli református püspök is írta: „mi magunkat Calvinustól kálvinistáknak nem neveztük [...], mert emberben dicsekedni nem akarunk, sem kívánunk, meg elégszünk annak nevével [ti. Krisztuséval], a kinek nevét a szent keresztségben fölvevük”.¹⁰ A mindent megelőző lépés a Krisztus felé fordulásban nem más, mint személyes hitünk Krisztus-fókuszúvá tétele. A Péceli Kör programja is azzal kezdődik, hogy „az egyház meg-

6 *A Magyar Református Egyház útja!*, 1.; A szöveg itt a Királyok első könyve 19. rész 18. versére utal: „De meghagyok Izráelben hétezer embert: minden térdet, amely nem hajolt meg Baal előtt, és minden száját, amely nem csókolta meg őt.”

7 Uo.; A szövegben a Kolossé levél 3. részének 1–4. versére hivatkoznak: „Ha tehát feltámadtatok Krisztussal, azokat keressétek, amik odafent vannak, ahol Krisztus van, aki Isten jobbán ül. Az odafennvalókkal törődjétek, ne a földiekkel! Mert meghaltatok, és a ti életek el van rejtve Krisztussal együtt Istenben. Mikor Krisztus, a mi életünk megjelenik, akkor vele együtt ti is megjelentek dicsőségben.”

8 Ravasz László helyzetértékelése 1956 nyarán. Memorandum, in LADÁNYI: i. m., 114.

9 *A Magyar Református Egyház útja!*, 10.

10 Pathay István levele Klaszakovits Istvánhoz. 1616. november 10-én, in STROMP László (szerk.): *Magyar Protestáns Egyháztörténeti Adattár*, VII. évfolyam, Budapest, Magyar Protestáns Irodalmi Társaság, 1907, 164.

újulására egyetlen út vezet: az, ha tagjaiban és vezetőiben az egyház visszatér a Jézus Krisztusban kijelentett kegyelemnek megtapasztalására”.¹¹ Azt pedig valamennyi megújulási mozgalom vallotta, hogy nem az egyházi szintek felső részeiből indul ki ez a folyamat, hanem a gyülekezetek tagjaitól, vagyis a mi szívünktől. Az 1955-ös Hitvalló Nyilatkozatban ezzel kapcsolatban ezt olvashatjuk: „Jézus Krisztus újjáteremtő munkája az Ige által végződik el az emberben és csak a Szentlélek munkálta személyes hit által lesz gyümölcstermő valósággá”.¹² Az 1956-os Megújulási Mozgalom pedig így fogalmazta meg ezt a programot: „Krisztus királyi uralmának emlegetése hiábavaló volna a világra vonatkozóan, ha nem tennénk meg mindent, hogy Krisztus megvallottan is Úr és király legyen az egyéni életekben.”¹³ Az első lépést, a bűnvallást követnie kell a második lépésnek, a Krisztusra való feltekintésnek. A Krisztus-központúságra vonatkozóan további idézeteket is találunk. Az 1955-ös Hitvalló Nyilatkozat így fogalmaz: „A Krisztusban való újrateremtés kiteljesedésének irányát a szüntelen megújuló egyházban és nem bizonyos politikai, gazdasági formák változásában látjuk.”¹⁴ A Péceli Kör Programjában pedig ezt olvashatjuk: „Először is alázatos hálaadással bizonyoságot tettek arról, hogy a maguk életében megismerték Istennek a Jézus Krisztusban megjelent megváltó szeretetét, és hálát adtak azért, hogy a megváltó szeretetről való bizonygátételre a református egyház szolgálatában nyertek elhívást.”¹⁵

Prófétai hang

A harmadik lépése az egyháznak, miután megtisztította magát, és látja a helyes fókusz, hogy másokat is a helyes irányba igyekszik fordítani.¹⁶ Az egyházi élet romlásának jelei akkor jelennek meg erőteljesen, amikor elfelejtkezünk arról, hogy a bűnt bűnnek kell nevezni, a Krisztustól eltávolító hibákra rá kell mutatni, vagyis miután eltávolítottuk a saját szemünkből a gerendát, és megvallottuk a bűneinket, akkor el kell távolítanunk mások szeméből a szálkát, vagyis profétai hanggal kell megneveznünk a rosszat. Ezt egyértelművé teszi a Megújulási Mozgalom programja is: „Ha szolgálatunk valóban az ige szolgálata, akkor mindig profétai szolgálat is. [...] Leleplezi a bűnt, akármilyen könnyösben is emeli fel a fejét, meghirdeti az ítéletet és megízlelteti a kegyelmet.”¹⁷ Amikor pedig ennek a profétai hangnak az éle csak egyes irányokba érkezik, amikor vannak olyanok, akik kiváltságosan kimaradnak az egyház bűnt elítélő szolgálatából, amikor a múlt bűneit emlegetjük, de a jelen bűneiről elfeledkezünk, akkor csak egy részét teljesítjük a profétai feladatnak. Ezt fogalmazták meg 1955-ben a Hitvalló Nyilatkozatban

11 Péceli Kör Programja, in LENDVAI: i. m., 45.

12 LADÁNYI: i. m., 102.

13 *A Magyar Református Egyház útja*, 2.

14 LADÁNYI: i. m., 102.

15 LENDVAI: i. m., 45.

16 Ide vonatkozóan nagyon fontos az első Thesszalonikai levél üzenete: „a Lelket ne oltátok ki, a prófétálást ne vessétek meg, de mindent vizsgáljatok meg: a jót tartsátok meg, a gonosz minden fajtájától tartózkodjatok!” (1Thessz 5,19–22.)

17 *A Magyar Református Egyház útja*, 4.

is. „Aggodalommal látjuk, hogy mai egyházkormányzatunk a prófétai szolgálatnak csak az első felét tölti be, a másik felét teljesen elhallgatja s ezáltal szolgálatának egyensúlya annyira felborul, hogy a szolgáló egyház »kiszolgáló« egyházzá vált. E helyzetet csak súlyosbítja és tetőzi az a körülmény, hogy egyházkormányzatunk olyan dolgokat is igenel, amelyekre nézve tiltó prófétai szavát kellene hangoztatnia.”¹⁸

Megújulás – reformáció¹⁹

Ezen a téren rendkívül gazdag idézetgyűjteménnyel rendelkezünk. A II. világháborút követően, 1946. augusztus 14–17. között a Szabad Tanács megfogalmazta, hogy az egyház és annak minden tagja térjen vissza Isten Igéjéhez, és belső elhívás tudata nélkül senki ne lehessen lelkipásztor. Foglalkoztak az egyházszervezet megújításával, majd a belső egyházi megújulással (pl. konfirmáció kérdése) is.²⁰ A II. világháború utáni évek hasonlóképpen mindenütt megmozgatták a lelki életet. A sárospataki kollégiumban a gimnazistákkal kapcsolatban is azt jegyezték fel, hogy „a Krisztus utáni vágyakozásnak, a Róla való Bizonyoságtételek és az evangéliumi szolgálatnak oly sok jelét láttuk és tapasztaltuk ifjaink sorában...”²¹ Ezekben az iratokban rámutattak a teológiai oktatás megújulásának szükségességére is. „A nyugati akadémikus tanítási módszer nem tartható fenn tovább, s helyébe gyülekezetszerű szolgálatra nevelésnek kell lépnie, s ennek keretébe kell beilleszteni a teológiai tudomány szükséges ágait. A leendő lelkipásztornak elsősorban gyülekezeti taggá, egyháztaggá kell nevelődnie a teológiai főiskola gyülekezeti élet- és munkaközösségében.”²²

Természetesen a kérdés bennünk van, hogyha át is jutunk ezeken a lépéseken, akkor milyen típusú megújulásra van szükség? A Megújulás céljának megfogalmazásában szintén sokrétű feladatmeghatározással találkozhatunk. A Megújulási Mozgalom „feladata az volt, hogy a magyar református közvélemény bizalmát az egyház munkája iránt helyreállítsa”.²³ Feltették a kérdéseket is. Miért volt szükség erre a mozgalomra? „Azért, mert az egyház szörnyű nyomorúságba jutott.” Mit akarunk? „Azt akarjuk, hogy az egyház hű maradjon Urához. Isten Igéjét tisztán hirdesse.”²⁴ „Ma a lelkipásztor nem lehet más, csak az, aminek Krisztus rendelte: az Ige szolgálja. [...] Az ő pártvezére az Úr Jézus Krisztus, s Istennel van többségben vagy kisebbségben.”²⁵ „Ez a mozgalom nem politikai és az országos politikának nem függvénye.”²⁶ Pár évtizeddel korábban,

18 LADÁNYI: i. m., 104.

19 Az előadás során idő hiányában ez a rész nem hangzott el.

20 LENDVAI: i. m., 97–98.

21 BARCZA József – DIENES DÉNES (szerk.): *A magyarországi református egyház története. 1918-1990. Tanulmányok*, Sárospatak, Sárospataki Református Kollégiumi Teológiai Akadémiája, 1999, 221.

22 Uo., 221.

23 RAVASZ: i. m., 383.

24 A Magyarországi Református Egyház Intézőbizottságának felhívása, in BALLA Bálint – SZÖLLŐSY Pál (szerk.): *50 év. 1956-2006*, Basel – Budapest, Európai Magyar Protestáns Szabadegyetem, 2006, 276.

25 RAVASZ: i. m., 406–407.

26 BALLA – SZÖLLŐSY: i. m., 276.

a *Reformáció* című újságban 1920. október 31-én ez jelent meg: „Reformációra van szükség egyházi életünk minden megnyilvánulásában, minden vonatkozásában. Nem szintelen okoskodásra, panaszkodásra, nem gyáva, tétova tapogatózásra, hanem tűzre, mely melegít, lelkesít, világít, irányt szab, egyesít és áldást hoz.”²⁷ A Szentlélek ereje nélkül minden megújítási törekvés rombolássá válik, hiszen nem lesz más, mint emberi törekvés. Jézus Krisztus Lelkével együtt azonban a gyógyulás útjára léphetünk. A Megújulási Mozgalom tagjai szerint: „Isten lelkeket kényszerítő erejének engedünk, amikor az Ige mértékéhez szabva felmérjük egyházunk belső életét, és ahol elesettséget, romlást mutat a mérleg, a pusztá bírálgatáson túlmenve rámutatunk a gyógyulás útjára. Az ilyen számvetést minden külső és belső válság idején meg kell tennie az egyháznak.”²⁸ Ugyanakkor azt is mérlegelnünk kell, hogy a válságból kivezető útra akkor tudunk együtt lépni, hogyha nem osztogatjuk a sértéseket, akár tudatosan, akár tudattalanul, hogyha egyetlen vezérlő elv marad, mégpedig az, hogy Krisztusban egymásnak testvérei vagyunk. Az 1956-os forradalmat követően is ezzel a felhívással fordultak a gyülekezetek felé: „A Krisztus szerelmére kérünk mindenkit, hogy ezt a nehéz munkát testvéri szeretettel hajtsa végre. Óvakodjunk minden indulatosságtól, hogy a Krisztus testén, hogy egymás szívében sebeket ne üssünk.”²⁹

Misszió³⁰

Szeretjük hangoztatni a Máté evangéliuma 28. részének végéről Krisztus missziói parancsát, de a másik oldalon sokszor a tetteinkkel, szavainkkal megyünk szembe annak útmutatásával. Hogyan? Úgy, hogy a kényelmes egyház elvét követjük. Úgy, hogy az egyházi szolgálatot is munkahelyi keretekkel láttuk el. Úgy, hogy egyházi szolgaként is azt gondoljuk, hogy csak az az egyház tudja jól végezni misszióját, amelyiknek minden külső körülmény rendelkezésére áll. Ezzel szemben van mindaz, amit Jézus tanított, és ami alapján az 1955-ös Hitvalló Nyilatkozat is bemutatja a valóságot. „A Szentírásnak és történelemnek egybehangzó tanítása az, hogy amikor az egyház komolyan vette missziói küldetését, mindig üldözésben és szenvedésben volt része. A Krisztus szenvedéseiben való részesülés az egyház kiváltsága, s ennek elkerülése legtöbbször csak

27 LENDVAI: i. m., 46.

28 *A Magyar Református Egyház útja!*, 1.

29 BALLA – SZÖLLŐSY: i. m., 277.

30 A Megújulási Mozgalom programja szerint az egyház létének három fontos célja van: misszió, istentisztelet és tanítás. Az istentisztelettel kapcsolatban leírták: „Az istentiszteletben [...] nem lehet tehát benne semmi olyan elem, ami Krisztuson kívüli, vagy tőle idegen. A mi istentiszteletünk a megszólító Isten igéjének a prédikálása [...] éppen ezért az istentiszteletet semmiképpen sem szabad emberi, politikai propaganda színhelyévé tenni, még a »hirdetések« során sem”. (*A Magyar Református Egyház útja!*, 2.) A megújulási program kimondta, hogy a harmadik életmegnyilvánulás a tanítás. A keresztyénség ezért iskolákat alapított és tartott fenn. „Olyan iskolákat akarunk fenntartani, amelyek csakugyan Jézus Krisztus és az Ő egyháza szellemében végzik munkájukat. Olyan iskolákat, ahol a Krisztusnak átadott életű tanítók a Krisztus számára nevelik Krisztus örök tulajdonát: a gyermekeket.” (Uo., 4.)

júdási úton, a Krisztus elárulása útján volt lehetséges”.³¹ Nem tudom, hogy mennyire merjük ezt a kockázatot vállalni, nem lelkészek és lelkészek együtt. Nem tudom, hogy mennyire érezzük, hogy a misszió lelki, és nem anyagi kérdés. Ravasz Lászlónak van egy nagyon találó megfogalmazása ezzel kapcsolatban: „Az egyház pedig vegye eszébe, hogy egzisztenciája a hit dolga. Az egyház a hit kockázata. Ez a hit az egyház missziója. Nem e világból való és addig marad e világban, amíg ezt a kockázatot viseli és minden ereje megfeszítésével át akar adni egy felülről kapott üzenetet. Azoknak is, akik hallgatják, és azoknak is, akik nem hallgatják.”³²

Egyházi szervezet – egyházvezetés³³

Minden megújulási törekvésben megjelennek az egyházi szervezettel és egyházvezetéssel kapcsolatos részletek. Talán az egyik legnagyobb hiányosságunk ezen a téren, hogy elfelejtettük a bibliai értelemben vett karizmatikus egyházfelépítést, vagyis azt, hogy Isten az Ő Szentlelkével kegyelmi ajándékokat oszt, de úgy, ahogyan Ő akarja, nem úgy, ahogyan mi szeretnénk. Az egyházszervezet jó működéséhez pedig az szükséges, hogy ezeket az ajándékokat másokban felfedezzük, és őket tisztségekre jelöljük, és azok végzésével megbízzuk. Ugyanakkor azt is tudjuk, hogy Isten egyetlen tagot, sem a püspököt, sem a főgondnokot, sem az esperest, sem a lelkipásztort, sem a presbitert, sem egyetlen gyülekezeti tagot sem ruház fel a kegyelmi ajándékok összességével. Ebből következik az, amit a Megújulási Mozgalom megfogalmazott: „Ezért Krisztus feltétlen egyeduralmának az egyházban nem valamiféle emberi egyeduralom, hanem csakis a kegyelmi ajándékokat respektáló, szolgáló közösség, tehát a testületi, közösségi, gyülekezeti egyházkormányzat felel meg.”³⁴ A Hitvalló Nyilatkozat is hasonlóan látja az Egyház Fejének és a Krisztus-testnek a kapcsolatát: „Az egyház belső életére nézve valljuk, hogy egyetlen ura Jézus Krisztus. Egyedül az Ő szava tekintély. Ezt a fontos elvet igyekeztek biztosítani és kifejezni reformátor őseink a zsinat-presbiteri egyházalkotmány útján.”³⁵ Ebből pedig az következik, hogy „hamisnak kell tehát bélyegeznünk az egyházon belül minden diktatórikus klikk-uralmat, amely Krisztus uraságának megrablását jelenti”.³⁶ Az egyházvezetés egyik küzdelme az, hogy szükségszerűen kapcsolódik az állami gépezet különböző tagjaival. Nem tudja kikerülni, hogy tárgyaljon, hogy egyeztessen. A kérdés mindig az volt, és mindig az marad, hogy milyen mértékű ez a kapcsolat, és milyen mértékű az összefonódás. A kommunista diktatúra idején ezeket élesen megfogalmazták. „Sikerült különböző eszközökkel olyan egyházi vezetőség kialakulását biztosítani, mely ebben a harcban nyíltan az állami hatalom mellé csatlakozott, s annak az akaratát képviselte az egyházzal szemben, ahelyett, hogy az egyházat képviselte volna az állam-

31 LADÁNYI: i. m., 103.

32 Uo., 115.

33 Az előadás során idő hiányában ez a rész nem hangzott el.

34 *A Magyar Református Egyház útja!*, 5.

35 LADÁNYI: i. m., 104.

36 Uo., 104.

mal szemben.”³⁷ Ebből pedig következik, hogy „az állam a merő kultuszközösséggé zsugorított egyházat az egyház vezetősége által politikai célokra igénybe vette...”³⁸

Anyagi kérdések

Az anyagi kérdések terén felmerültek azok a gondolatok, amelyek mindenkor felmerülnek az önfenntartással kapcsolatban. „Az önfenntartásra való áttérés pedig az adott viszonyok mellett képtelenségnek tűnt. Hiszen az egyház legfőbb problémája éppen anyagi természetű volt (még akkor is, ha azok egy része mögött, a mélyben, lelki és hitbeli okok húzódtak is meg).”³⁹ Ugyanakkor az egyházi pénzügyek olyanok, amelyek Isten pénzügyei, ezért a felelős gazdálkodás különösen is fontos. „Semmiképpen nem indokolt az a pazarlás, amellyel egyházkormányzatunk a hivatalos fogadásokat, lakomákat, utazgatásait véghez viszi. Ez a fényűző pazarlás lehet az államhatalom politikai érdekeiért buzgólkodó személyek reprezentálása, de semmiképp sem arról a Jézus Krisztusról való bizonyágtétel, akinek a fejét nem volt hova lehajtania, s aki gazdag lévén, szegénnyé lett érettünk.”⁴⁰ Az anyagi kérdések amúgy is sokféle kérdést vetettek és vetnek fel. Talán a legfontosabb részlet az a hitvallás, amelyet a Megújulási Mozgalom fogalmazott meg: „az egyházhoz való tartozás a legszemélyesebb ügy, az Istentől való elhívás és az Istentől való küldetés ügye. Ez kifejezésre jut abban is, hogy az egyházat senki más nem tarthatja el, csak a saját tagjai.”⁴¹ Történetileg nézve három forrás tartotta fenn és tartja fenn az egyházat. Az ősoktól ránk maradt vagyron, az élők adakozása és az államsegély. Az első részét, az örökölt vagyont az államosítás csaknem teljesen megszüntette, alig-alig rendelkezünk ilyennel. A második részét, az élők adakozását a mindenkori emberi gyarlóságok rendítik meg. Emiatt a legtöbb lelképásztor egzisztenciája az állam segítségére épül, ami „függő viszonyba hozza a lelkészt a politikai hatalommal szemben”.⁴² Ebből következik az a konkrét cél, ami az élők adakozására vonatkozik. Az egyház saját maga tartsa fenn lelkészeit, saját maga tartsa fenn és újítsa fel épületeit, „csak annyi intézményt vállaljanak, amennyit saját erejükből fenntartani képesek”.⁴³ Viszont azt sem szabad elfelejteni soha, hogy „egészséges viszonyok között a lelkimunka fokozása magával hozza az anyagi erő növekedését is. Az egyház hite és az egyház pénzügyei között a legszorosabb az összefüggés.”⁴⁴ Az átállás, vagyis az önfenntartás irányába történő elmozdulás eleinte sok veszteséggel, látszólagos összeomlásokkal, lehet, hogy bizonyos helyeken épületek összeomlásával is jár, de ebből fakad az a függetlenség és erkölcsi méltóság, amelynek a lelki gyümölcssei felmérhetetlenek. A Péceli Kör programjának alapigazságait hozom még ehhez a témakörhöz: „A gyüle-

37 Uo., 112.

38 Uo., 113.

39 LENDVAI: i. m., 34.

40 LADÁNYI: i. m., 105.

41 *A Magyar Református Egyház útja!*, 3.

42 Uo., 6.

43 Uo. 6.

44 Uo. 6.

kezet tagjainak önkéntes adományaiból tartja fönn magát, s ne támaszkodjunk olyan anyagi erőkre, melyek nem a Krisztus evangéliumáért való felelősségből fakadnak.”⁴⁵

Állami felsőbbtség – kapcsolat az állammal⁴⁶

Első alapvetésként elmondhatjuk, hogy 1955-ben is bibliai alapon megvallották: „Hisszük, hogy jelen politikai hatóságunk is Istentől rendelt hatóság, amelynek az őt megillető tisztelettel, érte való imádsággal és mindazokban a dolgokban való engedelmességgel tartozunk, amik Isten törvényével nem ellenkeznek.”⁴⁷ Ugyanakkor mellé tették azt a szintén alapvető igazságot, hogy az állam minden esetben magán hordozza a bűn bélyegeit, és ezért az egyháznak az Isten igéjével nem egyező részletekre rá kell mutatnia, mint amivel azonosulni soha nem tud. „Valljuk, ugyancsak az Ige világosságánál, hogy a jelen állami és társadalmi rend – mint mindegyik – magán hordozza a bűn bélyegeit, tehát számos olyan vonása van, amit az egyház nem igenelhet. A hitben engedelmes egyháznak a mindenkori államhatalom felé való prófétaí szolgálatából következik, hogy az állampolgárok javát és igazságot szolgáló tetteiben bátorító és biztató igénlással megerősítse a hatalmasságot. A hibákra, mulasztásokra, bűnökre azonban újra és újra rámutasson, mint az állam gyógyulásra szoruló sebeire.”⁴⁸ Ezért az egyház nem állhat be a folytonosan bólogatók csoportjába, akik mindent elfogadnak, amit az állam tesz. Ravasz László figyelmeztetése ma is aktuális: „Az egyháznak az állam pusztító eszközévé való válása megakadályozza az egyházat a Jézus Krisztus feltétlen szolgálatában.”⁴⁹ Amikor ugyanis az egyház éppen az állammal való kapcsolata miatt elveszíti Krisztussal való kapcsolatát, akkor ez belső feszültséghez vezet, sokszor oda, hogy Krisztus népe szembekerül a saját vezetőivel. Ez pedig az egyház épületének lebomlásához, sőt oda vezet, hogy éppen azok bontják le az egyház épületét, akik arra kaptak mandátumot, hogy azt építsék.

Konklúzió

A mostani forrongásban, a megújulásra váró egyházban az első lépésnek annak kell lennie, hogy mindnyájan bűnbánatot tartunk, és a saját magunk bűnét valljuk meg, nem a másikat. Engedjük, hogy Isten formáljon minket, és ne mi akarjuk az egyházat formálni, mert az egyház nem a mi lelki erőnk összessége, hanem az egyház az Úr Jézus Krisztus teste. Hagyjuk, hogy saját testét gyógyítsa az Úr, és ne tegyünk semmi olyat, ami még nagyobb bajt okoz.

Végül a Megújulási Mozgalom programjából hozok két idézetet, ami hiszem, hogy ránk is vonatkozik, akik ma itt vagyunk, és akik egyházunk megújulásáért fáradoz-

45 LENDVAI: i. m., 46.

46 Az előadás során idő hiányában ez a rész nem hangzott el.

47 LADÁNYI: i. m., 103.

48 Uo., 103–104.

49 Uo., 114.

nak. „Ma már sok öröndetes jel bizonyítja a gyülekezetek ébredését. Sokaknak fáj már egyházunk elesettsége, sokan tudnak sírni egyházunk bűnei miatt. Ami ennél is jelentősebb: ma már sokan, lelkipásztorok és világiak egyaránt imádkoznak az egyház valóságos megújulásáért és sokan vannak, akik készek áldozatot hozni az ébredésért.”⁵⁰ „Ha a mi nagyon kegyelmes Istenünk megtűr és felhasznál még bennünket, csak így, megszentelt életben teszi.”⁵¹

„Jézus Krisztus tegnap, ma és mindörökké ugyanaz.”

ABSZTRAKT

Krisztus az állandó

Egyházi életünk minden időszakban megújulásra szorul. Nincsen ez másként most sem, amikor egyházunk életének sokféle megrendülését látjuk. A megújulás főbb irányaira egyházunk történetének elmúlt 100 éve adhat igazodási pontokat. Ahogyan megfogalmazták minden megrázkódtatást követően, hogy bűnvallásra, Krisztushoz fordulásra, a prófétai tiszttel való használatára, a misszió és megújulás tisztázására, az állammal való kapcsolat rendezésére, egyházunk szervezetének felülvizsgálatára, az anyagi kérdések tisztázására van szükség, úgy ma is ezeket az alapelveket kell követnünk. Hisszük, hogy Krisztusban van ma is lehetőség a megújulásra!

Kulcsszavak: egyháztörténet, egyházi megújulás, bűnvallás, egyház és állam

ABSTRACT

Christ Is the Constant

Our church life is in need of renewal in every season. It is no different now, when we are witnessing the many upheavals in the life of our Church. The last 100 years of our Church's history can provide points of reference for the main directions of renewal. Just as it was formulated after each upheaval that confession of sin, turning to Christ, the use of the prophetic office, clarification of mission and renewal, settling the relationship between church and state, a review of the organisation of our Church, a clarification of material issues, are needed, so today we must follow these principles. We believe that in Christ there is also the possibility of renewal today!

Keywords: church history, church renewal, repentance, church and state

⁵⁰ A Magyar Református Egyház útja, 3.

⁵¹ Uo., 8.